

Diarienummer U2025/02279

Till

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia till

u.s.remissvar@regeringskansliet.se

18 maj 2026

Remissvar; En förbättrad elevhälsa (SOU 2025:113) - från Utvecklingspedagogik Sverige AB

Vi har tagit del av utredningens förslag och uppskattar att vi, utan att vara utvald remissinstans, ges möjlighet att inkomma med våra synpunkter.

Utvecklingspedagogik Sverige AB (UP) är en huvudman verksam med skolor som riktar sig till elever med varaktiga och stora stödbehov, på resursskola och anpassad skola (i såväl de obligatoriska som de frivilliga skolformerna). Vi är även huvudman för ett antal verksamheter som lyder under LSS-lagstiftningen.

UP yttrar sig i huvudsak utifrån vårt uppdrag att verka inom skola för de elever som har stora behov av stöd i sin skolgång, med behov av helt anpassade lärmiljöer och med särskilt fokus på elever i behov av en helt anpassad lärmiljö som erbjuds på resursskola. Vi har försökt förstå de förslag som lagts i denna utredning även utifrån perspektivet av de förändringar som föreslagits i delbetänkandet SOU 2025:44 *Förbättrat stöd i skolan* och regeringens proposition med samma namn, samt de erfarenheter och invändningar som redan framförts i remissbehandlingen, inte minst från verksamheter som riktar sig till elever med stora och varaktiga stödbehov.

Sammantaget får vi intrycket att lagstiftaren önskar bygga om stödkedjan i undervisningen. Det gäller särskilt genom att i tidigare lagda förslag ta bort extra anpassningar och garantin för tidiga stödinsatser, införa standardiserade tester, införa stödundervisning, tidigarelägga utredning av särskilt stöd och göra det lättare att organisera stöd i mindre undervisningsgrupp eller enskilt. För det andra – och det är detta som föreslås i detta betänkande – önskar man bygga upp en tydligare, mer reglerad och mer tillgänglig elevhälsa runt denna nya stödkedja. Det gäller genom att beskriva ett tydligare syfte och uppdrag för elevhälsan, bemanningsplaner, lägstanivåer för tillgänglighet, utökade hälsobesök, vårdnära insatser, samordnande funktioner och överenskommelser med regionen.

UP begränsar vårt yttrande till synpunkterna nedan.

Utvecklingspedagogik Sverige AB
Box 418
191 24 Sollentuna

Edsbergs torg 1
010-140 12 00
kontakt@up.se

up.se
Skola och omsorg för barn, ungdomar
och vuxna med funktionsnedsättning

Övergripande synpunkter

UP välkomnar förslag som syftar till att stärka alla barns rätt till utbildning, liksom vi välkomnar förslag som syftar till att möjliggöra att elever, utifrån sina behov av stöd, ska kunna erbjudas möjlighet till undervisning i helt anpassade lärmiljöer (vilket införandet av begreppet resursskola i lagstiftningen möjliggjort). Det är en grundläggande brist att utredningen inte analyserar hur förslagen påverkar resursskolor. Detta trots att dessa verksamheter riktas till den elevgrupp som många gånger har de mest omfattande behoven av elevhälsa och där utökade elevhälsoresurser är något som särskiljer från den ordinarie grund- och gymnasieskolan.

Vidare gör vi bedömning att när förändringarna i stödsystemet (SOU 2025:44) kombineras med en utvidgad elevhälsa (SOU 2025:113) sker en systemförskjutning där allt större ansvar för elevers svårigheter riskerar att läggas på individnära och vårdliknande insatser, snarare än på anpassning av lärmiljön.

För de elevgrupper som redan idag har mer omfattande och varaktiga stödbehov är frågan inte primärt om stöd sätts in tidigare, utan om att rätt lärmiljö ges i tid.

Elevhälsans syfte och uppdrag förtydligas och vårduppdraget stärks

UP bedömer inte att det finns något övergripande problem med den ovan beskrivna inriktningen på ändringsförslagen varken kring stöd eller elevhälsa. Ett problem är dock att reformerna i stor utsträckning är skrivna utifrån den generella skolans problem och brister, men samtidigt kommer att behöva tillämpas också i den del av skolsystemet där elevernas stödbehov redan från början är kända, omfattande och långvariga och stödinsatserna integrerade i hela lärmiljön.

I den generella skolan är de föreslagna förändringarna i mycket en fråga om att höja verksamheternas lägstanivå. För en huvudman som driver resursskola, anpassad skola eller anpassad gymnasieskola blir frågan i stället om denna reglering kan anpassas till verksamheter där elevhälsa inte bara är en stödstruktur vid sidan av undervisningen, utan en del av skolmiljöns bärande konstruktion.

Från vårt perspektiv som huvudman för resursskola och anpassad skola ser vi en rekryterings- och finansieringsrisk i de lagda förslagen. Många av förslagen, exempelvis psykologisk tillgänglighet, bemanningsplaner och samordnande funktion, är rimliga i sak men kan ändå bli mycket tunga för specialiserade verksamheter som vår om finansieringen inte följer med. Vår samlade bedömning är att resursskolan även i detta betänkande behandlas som om den främst vore en särskild stödorganisation, när den för denna elevgrupp i praktiken är en särskild lärmiljö med kvalitativt annorlunda krav på elevhälsa, samordning och professionalitet.

Specifikt om anpassad skola

UP ser positivt på att utredningen behandlar frågan om elevhälsa även i de anpassade skolformerna och att detta ses som en del av elevernas rätt till stöd och hälsa. Vi ser däremot en risk i att den presenterade modellen i grunden förblir ganska likformig. I anpassad skola och anpassad gymnasieskola behöver elevhälsan enligt vår erfarenhet vara mer vardagsnära,

långsiktig och integrerad i pedagogisk planering än vad utredningens generella modell riktigt fångar. Det gäller särskilt i relation till:

- habilitering och region,
- vårdnadshavare och nätverk,
- elever med särskilda kommunikativa och kognitiva behov,
- elever med särskilda medicinska och psykosociala behov, och
- behovet av uthållig samordning och samverkan över tid.

Utredningen säger mycket om att elevhälsan ska finnas och vilka syften den ska sträva mot, men betydligt mindre om hur den ska fungera när elevgruppen typiskt sett har mer omfattande och varaktiga behov än i den generella skolan.

Skärpta utbildningskrav för vissa av elevhälsans professioner

De skolkuratorer som verkar hos UP stödjer i huvudsak utredningens mål att stärka elevhälsan. De tycker generellt att det är bra att elevhälsans uppdrag breddas till att omfatta elevers hälsa och utveckling, inte bara målpuppfyllelse i skolan, att tillgången till elevhälsa blir mer likvärdig mellan skolor, att elevhälsans professioner ska finnas mer regelbundet tillgängliga för elever och att samverkan med vård och socialtjänst stärks. Samtliga dessa förslag ligger i linje med vad många inom professionen länge efterfrågat. Det finns också en oro över att betänkandet försöker stärka elevhälsan främst genom att flytta den närmare hälso- och sjukvård men därmed också bort från skolans förebyggande/socialpedagogiska uppdrag.

Man är dock övervägande negativ till förslaget att den psykosociala elevhälsan ska bemannas av legitimerade hälso- och sjukvårdskuratorer. I praktiken skulle detta innebära att många skolkuratorer skulle behöva vidareutbilda sig, och detta i en utbildning som i mycket liten utsträckning är anpassad mot hur en skolkurators uppdrag ser ut idag. De krav som legitimeringsprocessen ställer passar alltså dåligt för skolkuratorns nuvarande uppdrag, vilket är betydligt bredare än det kliniska behandlingsarbete som legitimerade kuratorer ägnar sig åt i hälso- och sjukvården. Man befärar att en sådan förändring kommer att leda till ett större fokus på behandling och individärenden och mindre på förebyggande/skolsocialt arbete. Det kan antas leda till att elevhälsan blir mer lik hälso- och sjukvård än pedagogiskt stöd i skolmiljö och att elevhälsans och därmed skolans sociala och relationella perspektiv och även samverkan inom elevhälsan försvåras och försvagas. Ett sådant "vårdfokus" får antas förändra skolkuratorns roll i grunden på ett sätt som innebär ett stort skifte i yrkesrollen.

Kvalitet i det psykosociala elevhälsoarbetet säkerställs enligt vår bedömning i första hand genom lokal kompetensförsörjning, kontinuerlig fortbildning och systematiskt kvalitetsarbete, snarare än genom nationella legitimationskrav. Skolkuratorns styrka ligger just i en skolkontextuell kompetens och i rollen som samordnande funktion nära eleverna. En förskjutning mot ett mer behandlingsorienterat uppdrag riskerar därmed att försvaga elevhälsans förebyggande och främjande arbete.

Förstärkta möjligheter för insatser vid lättare fysiska och psykiska vårdbehov

Vi ser en särskild risk i att förslaget om att elevhälsan ska erbjuda insatser vid "lättare psykiska vårdbehov" i praktiken kan leda till ett mer diagnosdrivet arbetssätt inom skolan. Även om

intentionen är att möjliggöra tidiga insatser, finns en inneboende spänning mellan att identifiera och avgränsa vårdbehov och elevhälsans uppdrag att arbeta förebyggande och hälsofrämjande utifrån hur elever fungerar i lärmiljön. Att bedöma vad som utgör ett "lättare psykiskt vårdbehov" förutsätter i många fall en klinisk värdering, där symtom tolkas och kategoriseras. Detta riskerar att förskjuta fokus från att förstå elevers svårigheter i sitt sammanhang till att identifiera och behandla individuella tillstånd.

Skolpsykologens uppdrag inom elevhälsan är i grunden konsultativt, förebyggande och hälsofrämjande, med fokus på att förstå och utveckla lärmiljöer i relation till elevers förutsättningar. Vi ser en risk att förslaget bidrar till en uppdragsglidning mot individriktad behandling. En sådan utveckling riskerar att tränga undan det arbete som har starkast stöd i både forskning och styrdokument, nämligen tidiga, systemiska och miljöinriktade insatser. Det finns även en risk att skolpsykologens roll förskjuts från att vara ett stöd till skolans pedagogiska uppdrag till att fungera som en första linjens vårdresurs, utan att motsvarande medicinska strukturer och ansvarsförhållanden är tydliggjorda.

Vi vill därför betona att ett ökat ansvar för psykiska vårdinsatser inom elevhälsan behöver förenas med tydliga avgränsningar, så att arbetet inte blir diagnosdrivet. I annat fall finns en risk att elevhälsans resurser omfördelas från det förebyggande och hälsofrämjande uppdraget till individinriktade insatser, vilket på sikt kan minska möjligheten att nå alla elever i behov av stöd.

Inte minst utifrån resursskolans perspektiv väcks vidare ett antal frågor:

Hur ska "lättare vårdbehov" avgränsas från sådana återkommande och mer komplexa behov som inte är ovanligt förekommande i resursskolans elevgrupp? Här är vår erfarenhet att många tillstånd som initialt kan framstå som "lättare" i praktiken ofta är sammansatta och nära kopplade till exempelvis neuropsykiatriska svårigheter, skolrelaterad stress eller psykosocial belastning. Tillstånd som ofta kräver en bredare medicinsk och psykiatrisk bedömning snarare än avgränsade insatser inom skolans ram. Utan tydliga kriterier och ansvarsfördelning finns en risk att elevhälsan får ett utökat ansvar för kliniska bedömningar som egentligen bör ligga inom hälso- och sjukvården.

Samtidigt ser vi att elevhälsan har en viktig roll i att tidigt uppmärksamma och beskriva elevers behov samt i att samverka med hälso- och sjukvården. Detta förutsätter dock tydliga strukturer för ansvar, bedömning och övergångar mellan huvudmän, så att elever får rätt insats i rätt tid och på rätt nivå. Vi delar givet detta utredningens bedömning att det finns behov av tydligare nationell vägledning. Särskilt centralt är att definiera vad som avses med "lättare vårdbehov", hur första bedömning ska genomföras samt när och hur eleverna ska hänvisas vidare till exempelvis regionens hälso- och sjukvård.

Utän sådana förtydliganden ser vi en påtaglig risk att ansvaret för medicinska bedömningar i praktiken förskjuts till elevhälsan, vilket riskerar att medföra både rättsosäkerhet och brister i patientsäkerheten.

En annan viktig fråga ur vårt perspektiv är hur finansieringen ska bära att elevhälsan i praktiken ofta måste vara tätare och mer integrerad i resursskolor än i vanliga skolor?

Vid varje skolenhet ska det finnas en samordnande funktion som ansvarar för att samordna insatser i skolan och av socialtjänsten och av hälso- och sjukvården

Även här väcks här ett antal frågor utifrån resursskolans perspektiv: Vad blir den obligatoriska samordnande funktionens roll i ett sammanhang där flertalet elever redan har flera samtidiga kontakter och samordning är den vardag som redan idag hanteras av skolans personal?

Elevperspektivet

Ur ett elevperspektiv finns flera möjliga vinster i det sammantagna reformpaket som vi försökt samanalysera i detta remissyttrande.

Stöd kan ges tidigare. Elevens specifika behov kan få större betydelse vid stödinsatsernas utformning. Elevhälsan kan bli mer synlig, mer tillgänglig och mer begriplig. Samordningen kring eleven kan förbättras. Anpassad studiegång pressas tillbaka som sista alternativ. Allt detta är i grunden positivt. En elev ska inte behöva misslyckas under lång tid innan skolan reagerar.

Samtidigt ser vi tydliga elevrisker med de lagda förslagen.

Den första är risken för ökad sortering. När det blir lättare att använda mindre undervisningsgrupp eller enskild undervisning kan vissa elever få rätt stöd snabbare, men det finns också en risk att elever snabbare lyfts ut från gemenskapen utan att skolan först provat att anpassa den ordinarie miljön tillräckligt.

Den andra är en risk för ett snävt fokus på screening och basämnen. Standardiserade tester och stödundervisning kan vara bra, men elevens svårigheter är inte alltid bara läsning, skrivning eller matematik. För många elever, särskilt med NPF eller komplex skolfrånvaro, handlar svårigheterna lika mycket om trygghet, stresshantering, kravbild, relationer, ork och exekutiva funktioner.

Den tredje risken är att elevens egen upplevelse blir för svagt styrande. Systemet organiseras fortfarande starkt kring professionernas bedömningar. Detta behövs, men elevens erfarenhet av vad som fungerar och inte fungerar behöver väga tyngre i den sammanlagda bedömningen av vilka insatser som är lämpliga att pröva och i vilken ordning.

Den fjärde är risken att "likvärdighet" tolkas som att samma modell ska användas överallt. Ur ett elevperspektiv är verklig likvärdighet inte att alla får samma lösning, utan att varje elev ges en skolmiljö där hen faktiskt kan förstå undervisningen, känna sig trygg, orka delta och få rätt stödinsats i rätt tid.

För just de elevgrupper vi riktar oss till är detta särskilt viktigt. Problemet kan sällan förstås enkom som att stöd sätts in för sent i en i övrigt fungerande skolmiljö, utan oftare som att skolmiljön under lång tid är fel utformad för elevens sätt att fungera, reglera sig, kommunicera, lära och orka. Därför är elevperspektivet i vår del av skolsystemet i grunden också en fråga om rätt anpassad miljö i rätt tid, inte bara mer elevhälsa eller mer stöd tidigare.

Sammanfattande medskick

Tydliggör elevhälsans uppdrag i specialiserade skolformer/skolinriktningar

Regeringen bör säkerställa att regleringen av elevhälsa differentieras för verksamheter som riktar sig till elever med stora och varaktiga stödbehov, där elevhälsan är en integrerad del av lärmiljön.

Avgränsa "lättare psykiska vårdbehov"

Regeringen bör tydligt definiera begreppet och klargöra ansvarsfördelningen mellan elevhälsa och hälso- och sjukvård.

Säkerställ finansiering

Reformer som innebär ökade krav på bemanning och tillgänglighet måste fullt ut finansieras, särskilt för resursskolor och anpassade skolformer.

Undvik legitimationstvång för skolkuratorer i nuvarande form

Krav på legitimation bör anpassas till skolans uppdrag och inte utgå från hälso- och sjukvårdens kompetensmodell.

Klargör samordningsfunktionens roll

Den samordnande funktionen måste utformas så att den inte duplicerar befintlig samordning i verksamheter med redan hög samverkansgrad.

Med vänlig hälsning

Utvecklingspedagogik Sverige AB